

VSAK JE
LAHKO
VRTNAR

ZELENI KVADRAT

Kornelija
Benyovsky
Šoštarić

ZDRAVJE IZ ORGANSKEGA VRTA

ZELENI KVADRAT

ZDRAVJE IZ ORGANSKEGA VRTA

KAKO ZAČETI

- 14 Kaj je vrt
- 20 Kaj ni vrt
- 20 Načrtovanje
- 24 Pravila oblikovanja vrta
- 29 Kako izbiramo rastline
- 33 Imena rastlin

SPOZNAVANJE VRTA

- 38 Življenje v tleh
- 41 Vrste tal
- 45 Sestava in pH tal
- 47 Kako izboljšati vrtna tla
- 49 Prekopavati ali ne?
- 51 Naravno kompostiranje
- 55 Vrtni kompost
- 61 Listni kompost
- 62 Glistina
- 68 Dvignjene grede

KAKO RASTEJO RASTLINE

- 72 Vse se začne s semenom
- 78 Setev v vrtu
- 91 Pikiranje
- 92 Prilagajanje na vrtno razmere
- 93 Presajanje
- 97 Kam in kdaj sadimo
- 99 Kaj je kakovostna sadika
- 101 Kako sadimo drevje in grmovje
- 103 Mirovanje

NEGA RASTLIN

- 107 S čim se hranijo rastline?
- 110 Gnojenje
- 111 Organska gnojila
- 119 Tekoča organska gnojila
- 123 Kako in kdaj gnojimo
- 125 Ohranjanje vode
- 125 Umetnost zalivanja
- 129 Zastirka
- 133 Pletje
- 134 Obrezovanje

ZAŠČITA VRTA

- 140 Zelene varuhinje vrta
- 147 Koristni vrtni prebivalci
- 150 Nekatere živali delajo tudi škodo
- 154 Še nekaj preventivnih rešitev
- 157 Zakaj ne tudi s pesticidi?
- 161 Zaščita pred mrazom in hladom

RAZMNO- ŽEVANJE

- 169 Načini razmnoževanja
- 171 Malo botanike
- 177 Kako nabirati in hraniti semena
- 187 Deljenje

HRANA Z ZELENEGA KVADRATA

- 192 Zelenjava
- 194 Velikost in položaj zelenjavnega vrta
- 197 Podnebne razlike
- 198 Kaj je kolobarjenje?
- 204 Listnata zelenjava
- 211 Korenasta in gomoljasta zelenjava
- 220 Čebulnice
- 229 Stročnice
- 237 Zeljevke
- 244 Plodovke
- 266 Jagodičevje
- 272 Aromatične rastline

MALE VRTNE RADOSTI

- 282 Cvetje v vrtu
- 286 Trajnice
- 296 Čebulnice
- 301 Okrasno drevje in grmovnice
- 304 Trata

Predgovor

Če bi bili za rast rastlin dovolj le dobri nameni in ljubezen, bi se nihče nikoli ne lotil pisanja knjig o vrtnarstvu in tudi jaz bi se s tem ne trudila. Zato sem prepričana, da imajo lepe in uspešne vrtove le tisti, ki radi berejo in eksperimentirajo. Ne verjamem v zgodbe o posameznikih s čarobnimi zelenimi prsti ali o tistih, ki jim nikoli nič ne zraste. Če vas nekaj zares zanima, boste prav gotovo uspeli.

Tudi moje vrtnarsko znanje je rezultat številnih prebranih knjig, eksperimentov, uspešnih poskusov, pa tudi napak. Čeprav sem na agronomski fakulteti diplomirala iz vrtnarstva in oblikovanja krajine, sem se do resničnih spoznanj o rastlinah in naravnih pojavih dokopala predvsem zahvaljujoč proučevanju narave. Seveda ne zanemarjam svoje klasične agronomske izobrazbe, a številna spoznanja, o katerih pišem, na fakulteti le bežno omenijo. V mislih imam predvsem vpliv sodobnega kmetijstva na okolje, vseprisoten problem, pred katerim si mnogi strokovnjaki še vedno zatiskajo oči.

No, tega ne počno le strokovnjaki. Svoje prepričanje o nujnosti odstranjevanja neželenih organizmov so prenesli na ljudi, katerih znanje o resnični povezanosti naravnih pojavov in organizmov pogosto temelji na povsem napačnih predpostavkah. Narava je velikanska enačba, katere rešitev se nikoli ne skriva v odstranjevanju neznank. Zato večino ljubiteljev rastlin na žalost še vedno najbolj zanimajo sredstva za zaščito rastlin, pravilneje rečeno strupi, zato tudi mene najpogosteje sprašujejo, s čim naj škropijo to ali ono rastlino ali kako naj pobijejo krte in jih za vedno preženejo iz svoje urejene in s predsodki ograjene pokrajine. Tisti drugi, ki se ne ukvarjajo s pridelavo sadja in zelenjave, temveč samo z okrasnim rastlinjem, pa bi radi, da so njihovi vrtovi kot sobe na prostem, čisti in sterilni. Pri tem izključevanju ni prostora

za neželene živalce, kvečjemu tu in tam za kakšnega pisanega metuljčka ali domačo muco, kot to ustreza merilom družinskih stereotipov.

Krti, pajki, netopirji in kuščarji so na črni listi, čeprav so vsi po vrsti koristne živali, ki se hranijo s številnimi škodljivci. Pomembna je torej estetika, medtem ko se o naravi razmišlja premalo ali pa se sploh ne.

Vrsto let sem se ukvarjala z ekologijo in varovanjem okolja, ne samo zasebno, temveč tudi poklicno, saj sem kot televizijska novinarka poročala prav o teh temah. To obdobje mi je v spominu ostalo po obdelavi gromozanskih količin informacij, povezanih z zapletenim omrežjem naravnih pojavov in človeških dejavnosti, ki vodijo do ekoloških katastrof. Spominjam se tudi številnih kritičnih prispevkov, za katere sem naivno verjela, da lahko z njimi spremenim zavest ljudi. A po določenem času mi je postalo jasno, da se takšne alarmantne informacije in besedila le težko dotaknejo človeških src. Za ljudi, ki sem jih nagovarjala, so bile to oddaljene teme, s katerimi se preprosto niso mogli poistovetiti.

Tedaj se mi je posvetilo, da ne smem pričakovati nikakršnih odzivov na svoje zamisli, dokler sem tudi sama le pasivna opazovalka z malo ostrejšim jezikom. Ugotovila sem, da za rešitev rastlinskih in živalskih vrst nisem naredila niti ene konkretne poteze, prav tako pa nisem ničesar naredila niti za lastno zdravje. Še naprej sem kupovala sadje in zelenjavo vprašljive kakovosti, medtem ko je moj lastni košček zemlje ostajal zapuščen in zaraščen. Bila sem kot vsi drugi – ravnodušna in nemočna potrošnica.

Priznam, razsvetljenje ni prišlo samo od sebe. Postala sem mama in lastna odgovornost me je prisilila, da začnem s čiščenjem svoje zaraščene parcelice in se na njej lotim pridelovanja zdrave zelenjave in sadja za svojo družinico. Znova sem vzpostavila preprosti primarni stik z zemljo. Vendar sem tokrat stopala previdno, da bi ne porušila njenega pretanjenega tkanja, strukture,

ki navdihuje, pa tudi preseneča s plodovi tako posebnih okusev in vonjev. To je bila moja vrnitev na pravo pot. Znova sem se dobro počutila, ne zgolj zato, ker sem pomemben del življenja znova vzela v svoje roke, temveč tudi zato, ker sem opazila, da zdrav, organski način pridelave rastlin v moj vrt privablja nove prebivalce, ki jih prej v njem nisem videvala. Pojavilo se je več vrst sinic, od nekod je prikolovratil jež, nenadoma je bilo tudi veliko bogomolk, pikapolonic in nenavadno veliko metuljev. Življenje v mojem vrtu je postalo bogatejše.

Približno takrat me je dodatno motiviralo in ohrabilo še nekaj. Pripravljala sem reportažo o razglasitvi Lastovskega otočja za naravni park in zanimalo me je, kako za varovanje morja skrbijo drugod po svetu. Navdušila me je Nova Zelandija, kjer so v delu svojega morja prepovedali ribolov. Tamkajšnji ribiči so se, prav kot naši, sprva pritoževali zaradi prepovedi ribolova in so na vse gledali skozi prizmo zaslužka, a so po tridesetih letih povsem spremenili svoje mišljenje. V tistem delu morja se namreč življenje ni

samo obnovilo, temveč so se ribe, ki so se tam lahko v miru razmnoževale, začele seliti izven meja zaščitenega območja in zadovoljni ribiči so imeli mreže bolj polne kot pred prepovedjo.

Ta primer dokazuje, da lahko pozitivne spremembe v določenem omejenem delu narave vplivajo tudi zunaj svojih meja in tudi druge spodbudijo obnovo in pozitivne spremembe. Prav to se je zgodilo tudi v mojem vrtu. Ptice ne poznajo meja, in z mojega vrta so obiskovale tudi sosedovega in se na njegovi zelenjavi hranile z gosenicami. Visoko košena trava je postala domovanje številnim koristnim žužkom, ponoči pa tudi kresnicam, ki so se po daljšem času znova pojavile v tistih krajih. Vse te podrobnosti so podžgale mojo domišljijo. Poskušala sem si predstavljati, kako bi bilo videti, če bi tudi moj sosed svoj vrt pričel obdelovati na organski način. Potem bi to ne bil več en sam, temveč dva zelena kvadrata. In če bi jih bilo še več, v okolici, pa v drugih krajih in državah, po vsem svetu ... Predstavljajte si, kako bi lahko ljudje, povezani z isto zamisljivo,

oplemenitili svojo okolico in lastna življenja. Naš planet bi postal mozaik, popisan z milijoni malih zelenih vrtov, ki bi celili rane, prizadete naravi in ljudem. Simbol te zamisli, ki je bila sprva zgolj v moji domišljiji, je postal moj vrt, majhen zelen kvadrat, ograjen z lesenim plotom in razdeljen s stezico iz stare opeke. Zelena oaza biološke pestrosti, ki proizvaja zdravo hrano za mojo družino.

Več kot 150 televizijskih oddaj o organskem vrtnarstvu je posnetih prav v tem vrtu, zato ni nič nenavadnega, da je postal prepoznaven simbol novega načina razmišljanja. Pravi dokaz, da je zamisel padla na plodna tla, pa so številni novi vrtovi v njegovi okolici. Na le nekaj sto metrih zračne črte so se pojavili vrtovi enake kvadratne oblike in velikosti. V njih se križajo vrtnostezice iz stare opeke, po katerih se sprehajajo drugi, zaljubljeni v to preprosto zamisel. Sedaj so to biološka oporišča, v katerih ljudje pridelujejo zdravo hrano in sočasno varujejo naravo. Rodila se je čisto nova protokultura, ki sem jo nehote sprožila in v kateri sem sedaj tudi sama le skromen člen brez možnosti in želje, da bi jo nadzorovala.

Ta knjiga je rezultat želje, da organsko vrtnarstvo postane del kulture vsakdanjega življenja in da vsakdo, ki stopi v svoj vrt, začuti dih svobode in zadovoljstva, ki ga čutim tudi sama. Obisk vrta zame ni samo priložnost pridelave zdravega sadja in sočivja, temveč tudi zdrava telesna dejavnost, saj ima v njem vsaka kretnja svoj smisel in je vse gibanje naravno. Če bi torej morala opisati svojo filozofijo vrtnarstva, bi to storila z naslednjimi besedami: naravno, sproščeno in z užitkom. Kajti če ni užitka, je bolje ne oditi na vrt. Na naslednjih straneh zato ne pričakujte navodil za naporna opravila in pretirano prekopavanje, temveč napotke o vrtnarjenju za zaposlene ljudi, kakršna sem tudi sama, ki se lahko svojemu vrtu posvetijo le konec tedna. Ne pričakujte niti brezhibno urejenega vrta, temveč bohotno naravo, kjer rastejo številne koristne

rastline. Vseeno pa pričakujte tudi svojevrstno odgovornost, reči si drznem celo, poziv, upreti se klasičnemu poljedelstvu in velikim korporacijam, ki obvladujejo industrijo mineralnih gnojil, pesticidov in gensko spremenjenih semen. Naš planet namreč vodijo v onesnaženje in lakoto. Moj ideal so vrtnarji sveta, ki bodo nekega dne prevzeli odgovornost za to, da si bo naš planet opomogel, in ki bodo postali, vsak na svojem zelenem kvadratu, tiha zelena vojska, ki je nihče ne bo mogel ustaviti.

Na koncu predgovora se želim zahvaliti vsem, ki so pripomogli, da lahko v rokah držite to knjigo. Na začetku se zahvaljujem dipl. inž. Igorju Toljanu, direktorju podružnice Zrinjevec Zagrebskega holdinga, in vsem njegovim sijajnim strokovnjakom in vrtnarjem, ki so mi nesebično priskočili na pomoč vsakokrat, ko sem jo potrebovala. Prav tako se zahvaljujem gospodu Juriju Fužirju iz podjetja Gardena, ki mi nikoli ni rekel ne. Svoji dragi Nataši Jeletić, oblikovalki, ki mi je izdelala obleko iz naravnih materialov, v kateri se počutim udobno in lepo, se zahvaljujem za trud in življenje v moji vrtnarsko zgodbo. Najlepše se zahvaljujem tudi dr. Darku Znaoru, strokovnemu recenzentu, enemu največjih evropskih strokovnjakov na področju ekološkega poljedelstva, za vse utemeljene pripombe in nesebično pomoč. Poleg tega se mu zahvaljujem, da je navzlic svojim obveznostim in predavanjem po vsej Evropi imel čas prebrati knjigo od prve do zadnje strani. Zahvaljujem se tudi svoji urednici, gospe Sandri Pocrnić Mlakar, za brezmejno potrpljenje in razumevanje drugačnega. Na koncu izrekam največjo zahvalo svoji družini, predvsem soprogu, fotografu Ninu Šošariću, ki je s svojimi prekrasnimi fotografijami poskrbel za likovno podobo knjige. Zahvaljujem se mu za družinski in zasebni čas, ki ga je posvetil potem do našega vrta in nazaj domov, pa tudi za vse tiste trenutke, ki bodo za vedno ostali samo najini.

KAKO ZAČETI

Vrt, o katerem pišem, je prostor, ki odseva moj odnos do narave. To je kraj, kjer uživam v pokrajini, ki me obdaja, v rastlinah, ki sem jih tam posadila, in v zdravi hrani, ki sem jo pridelala. Je moj svet, v katerem se počutim svobodno, ker sem ga oblikovala s svojimi rokami.

Novi koncept organskega vrta

Pravila oblikovanja

Izbira rastlin

Smernice v vrtnarstvu

